

Inhoudsopgave

Voorwoord 9

- 1 Het ontstaan van woordenboeken 13
Inleiding 13 | Soemeriërs 14 | Soorten lijsten 16 | Andere cultu-
ren 19 | Het primaat: eentalige of tweetalige woordenboeken? 21
LITERATUUR 21
- 2 Lexicografie bij de klassieken 23
Inleiding 23 | Griekse woordenlijsten 24 | Latijnse woordenlijsten 25
Isidorus van Sevilla en de vroege middeleeuwen: verzamelingen
glossen 29 | De middeleeuwen: einde van de glossografische periode 32
Papias 33 | Osborn van Gloucester 34 | Hugutio (Hugucio, Hugo,
Uguccione) van Pisa 35 | Johannes Balbi van Genua 35
LITERATUUR 37
- 3 Woordenlijsten in de Oudnederlandse periode (500–1200) 38
De prehistorie van onze volkstaal en de dominantie van het Latijn 38
Malbergse glossen 39 | Reichenauer glossen 40 | De Wachtendonckse
psalmen 41
LITERATUUR 42
- 4 De lexicografie in de middeleeuwen (tot circa 1500) 44
Alfabetische lexicografie: tweetalige glossaria met Latijn voorop 44
Glossaria 45 | Woordenboekfragmenten van rond 1300–1350 50
Vocabularia 52 | Puericius (1350) en Brachylogus (1354) 53 | Brevilogus 54
Teuthonista 54 | Conflatus of Vocabularius Copiosus 57 | Handschrift

Ser.nov. 12.793 (olim Fid. Comm. 9382) Oesterreichische Nationalbibliothek, Wenen 67 | Vocabularius Ex Quo 70 | Onvoldoende geïdentificeerde woordenlijsten 74 | Pandecta 74 | Handschrift 10.886 K.B. Brussel 75 | Handschrift I 603 Mainz Vocabularius Saxonicus 77 | Handschrift 19.590 K.B. Brussel 77 | Een Vlaams Catholicon 79 | Gemmula vocabulorum 79 | Gemmae 82 | Systematische lexicografie 86 | Zake-lijk of thematisch ingedeelde glossaria en vocabularia in de volkstaal 87

LITERATUUR 89

5 De lexicografie in de 16de eeuw 92

Inleiding 92 | Schoolboekjes, gespreksboekjes, lijsten met synoniemen 93 | Systematisch of ideologisch ingedeelde woordenboeken 97
De Humanisten 101

LITERATUUR 121

**6 De woordenboeken van de 17de, 18de en 19de eeuw tot 125
aan het Woordenboek der Nederlandsche Taal**

Inleiding 125 | Mellema 126 | Smyters 128 | Binnart 128 | Hexham 129
Meijer 132 | Van den Ende 135 | Comenius 137 | De La Porte 137
Van Winschooten 138 | Sewel 140 | Synonymia-Teutonica (na 1631) 142
Van Hoogstraten 144 | Halma 146 | Marin 146 | Giron 147
Pomey 148 | Kramer 148 | Des Roches 149 | Groeiende belangstelling
voor een eentalig Nederlands woordenboek 149 | Weiland 153

LITERATUUR 156

7 De wetenschappelijke woordenboeken van het Nederlands 159

Inleiding 159 | Het Woordenboek der Nederlandsche Taal (WNT) 159

LITERATUUR OVER HET WNT 178

Het Middelnederlandsch Woordenboek (MNW) en zijn derivaten 182

LITERATUUR MNW EN DERIVATEN 190

Het Vroegmiddelnederlands Woordenboek (VMNW) 191

LITERATUUR VMNW 195

Het Oudnederlands woordenboek (ONW) 196

LITERATUUR ONW 199

Het Algemeen Nederlands Woordenboek (ANW) 201

LITERATUUR 205

8 Verklarende of semasiologische handwoordenboeken 207

Inleiding 207 | Het woordenboek van Johan Hendrik van Dale (1828–1872)

en zijn derivaten 210 | Handwoordenboek van Van Dale 215 | Groot woordenboek hedendaags Nederlands 216 | Handwoordenboek hedendaags Nederlands 218 | Het woordenboek van Mathijs Jacobus Koenen (1847–1920) en zijn derivaten 220 | Het woordenboek van Jacob Kramers (1802–1869) en zijn derivaten 226 | Het groene woordenboek 229 | Woordenlijst Nederlandse Taal (Groene Boekje) 229

LITERATUUR 233

9 Encyclopedische woordenboeken en encyclopedieën 237

Inleiding 237 | De oudere encyclopedische woordenboeken 237
Het encyclopedisch woordenboek van Verschuieren 238 | Oosthoek 241 | Winkler Prins 242 | Spectrum encyclopedie 242
Grote Nederlandse Larousse 243 | Summa 243 | Katholieke encyclopedie 244 | De ENSIE 246

LITERATUUR 247

10 Synoniemenwoordenboeken of onomasiologische woordenboeken 249

Inleiding 249 | Onomasiologische specificatie in systematische woordenboeken 251 | Het alfabetisch geordend synoniemenwoordenboek 253 | Het omgekeerde woordenboek 257 | Het beeldwoordenboek 258 | Elektronische onomasiologie 260

LITERATUUR 263

11 Etymologische woordenboeken 265

Inleiding 265 | De prehistorie van de etymologische woordenboeken van het Nederlands 267 | Uitleendatabase 278 | Andere etymologische initiatieven en perspectieven 279 | Woordenboeken van toponiemen en antroponiemen 281 | Nederlandse Voornamenbank 284 | Nederlandse Familienamenbank (NFD) 285

LITERATUUR 286

12 Woordenboeken van spreekwoorden en zegswijzen 290

Inleiding 290 | Spreekwoordenverzamelingen in de late middeleeuwen en de 16de eeuw 291 | Spreekwoorden op schilderijen en etsen in de 16de eeuw 298 | Spreekwoorden in de 17de eeuw 308 | Spreekwoorden in de 18de-eeuw 316 | Spreekwoorden in de 19de eeuw 317
Spreekwoorden in de 20ste eeuw 321

LITERATUUR 324

13 Dialectwoordenboeken 328

Voorgeschiedenis van het dialectwoordenboek 328 | Regionale wetenschappelijke woordenboeken 333 | Voorbeeld lemma WBD, Poffermuts 338 | Voorbeeld lemma WLD, Mekkeren 339 | Voorbeeld lemma wVD, Kregel 340 | Overzicht van de belangrijkste dialectwoordenboeken gerangschikt op provincie of regionale eenheid 342 | Puur lokale dialectwoordenboeken 345 | Reeks 'Taal in stad en land' 346
Etymologische dialectwoordenboeken 348 | Digitaal woordenboek van de (Zuid-)Nederlandse dialecten 350 | Woordenboek van de Nederlandse Dialecten 350

LITERATUUR 352

14 Hertaalwoordenboekjes en woordenboeken van varianten 356 in de standaardtaal

Hertaalwoordenboekjes van een bepaalde periode 356 | Woordenboeken van varianten in de standaardtaal 357 | Woordenboeken van het Nederlands in Vlaanderen 359 | Woordenboeken van het Nederlands in Suriname 360 | Woordenboeken van Bargoens en slang 361

LITERATUUR 364

15 Leeswoordenboeken 368

Inleiding 368 | Neologismen 368 | Politiek en erotiek 370 | Agressie en verbaal geweld 370 | Verouderde woorden 371 | Jongerentaal 372
Eufemismen 372 | Jargon van juristen en informatici 372 | Eponiemen en geoniemen 372 | Religie 373 | Leenwoorden 374 | Sportwoordenboeken 374

LITERATUUR 375

Bibliografie: uitsluitend algemene werken 378

Register van auteursnamen 380